

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 2 (Haziran 2019)

DEĞİŞEN DÜNYA DÜZENİ İÇİNDE TÜRKİYE

Ali Ekber GÜLERSOY¹

14,6 milyar yıl evvel “Büyük Patlama” ile kocaman bir toz kümesi içinde parlayan kıvılcım, Kainât’ın oluşumunu sağlamıştır. 4,6 milyar yıl öncesinde Samanyolu Galaksisi içerisindeki onlarca sistem arasında Güneş’ten kopan parçalar, Dünya’nın doğumunun habercisi olmuştur. Yaklaşık 570 milyon yıl öncesi geniş çaplı karaların oluşmaya başladığı Dünya’ımızda, görünüm ve zihin kapasitesi olarak günümüz insanına benzeyen ilk insanlar 1,5-2 milyon yıl önce Doğu Afrika’da ortaya çıkmıştır. 500 milyon önce ateşi kontrol altına alan insanlar yaklaşık 10-12 000 yıl öncesine kadar büyük ölçüde avcılık-toplayıcılıkla (İlkel Komünal Toplum) yaşamını sürdürmüştür.

İnsan, Neolitik dönem olarak bilinen 10-12000 yıl öncesi toprağı sahiplenmiş, yabani tohumları kullanarak tarım yapmaya başlamış ve bazı hayvanları ehlileştirmiştir. Tarım Devrimi (Feodal Toplum) olarak bilinen bu süreç “alanın sahiplenmesini”de beraberinde getirmiş, klanlar, kabileler arası çatışmalar da hızla artmıştır. Toprağın sahiplenmesi sonucunda devletler ortaya çıkmaya başlamış ve güç çatışmaları belirginleşmiştir. Tarım-hayvancılık faaliyetleri ile elde edilen “artı değer (ihtiyaçtan fazlası)” diğer klanlara, kabilelere pazarlanmış, böylelikle ticaret ve Dünya’yı algılama, keşfetme süreci başlamıştır.

Uzunca bir süre Feodal Toplum değerleriyle yaşayan insan, başka tarım-orman-su vb. alanlarını zapt etmek için diğer devletlerle savaşlar çıkarmıştır. Kendi çevresinin doğal-beşeri kaynakları ile yetinmeyen devletler, ticaretle birlikte yelken açtığı okyanuslar ötesini keşfetmek ve yeni doğal-beşeri kaynaklar elde etmek istemiştir. Din olgusu ile güçlendirilmiş yeni yerler fethetme arzusu Coğrafi Keşiflerin başlamasını ve günümüz anlamıyla **Birinci Küreselleşme** hareketini başlatmıştır. Keşiflerle birlikte yaşanan talan ve yağma süreci sonrası “artı değerleri”ni artıran Batı Dünyası, para ve güç ekseninin belli ellerde birikmesiyle burjuva sınıfının oluşumunu sağlamıştır. Öteden beri kendisinden üstün olana aşırı bir saygı duyan hatta ona tapan insan, yeni güç sahibi burjuva sınıfına bilim insanı, hizmetkâr, işçi vb. olarak hizmet etmeye başlamıştır. Saygı duyulan hatta korkulan yönetici sınıfı eksenindeki iktidar, para sınıfının (Burjuva) eline geçince tarihin akışı değişmiş ve bir paylaşım süreci başlamıştır.

Dünyayı parselleyen söz konusu sınıf, yeni üretim araçları ve teknolojilerinin gelişimini desteklemiş ve böylelikle Sanayi Devrimi (Sanayi Toplumu) süreci ortaya çıkmıştır. Yerel kaynakların kullanılmasıyla başlayan bu süreç (**İkinci Küreselleşme**), yerel kaynakların yetersizliğiyle bütün Dünya’ya yayılmış ve daha önceden sömürge olarak zapt edilen alanların sömürsünü hızlandırmıştır. Bu süreç iktidara gelenlerin söz konusu sömürgeci güçlerce belirlendiği, beğenilmeyen kral, kraliçe ve diğer yöneticilerin tahttan indirildiği bir uluslararası hareketi de beraberinde getirmiştir. Sanayi Devrimi’nin oluşumunu sağlayan şirketler, kumpanyalar Dünya hegemonyalarını güçlendirmek için bütün dünyada kendilerine bağlı devletler,

¹ Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Buca / İzmir

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 2 (Haziran 2019)

devletçikler veya mevcut devletler içerisinde kendilerine bağlı işbirlikçi sınıflar (komprador) oluşturmuşlardır.

Üretim-tüketim zinciri çerçevesinde bilimi ve teknolojiyi destekleyen kıtalar arası güçler, 20. yüzyıl başlarında çatışmış ve İlk Dünya Paylaşım Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur. Bu savaşla halledilemeyen sorunlar İkinci Dünya Paylaşım Savaşı'yla çözülmeye çalışılmış ve nihayetinde Dünya kutuplara bölünmüştür (Batı Bloğu-Doğu Bloğu). Bu bölünme işçi sınıfının liderliğindeki Sosyalist ülkeler ve burjuva sınıfının önderliğindeki Kapitalist ülkeler arasındaki gerilimi tırmandırmıştır. İlk Paylaşım Savaşı'nda can vermesi istenen Osmanlı Devleti içerisindeki milli güçler Mustafa Kemal liderliğinde, çok uluslu şirketlerin ve onlara tabi iktidarların çizdiği kaderi ret etmiştir. İkinci Paylaşım Savaşı'nı dışarıdan izleyen genç Türk Devleti, yapay bölünmeden nasibini almış ve kendini bir anda Batı Bloğu'nun kucağında bulmuştur (1945 sonrası). İkinci Paylaşım Savaşı sonrası (bu kirli savaşa aktif olarak katılmadığımız halde) verilen Marshall Yardımı, Dünya Hegemonyası'nı elinde tutan çok uluslu güçlerin ve şirketlerin önemli bir hamlesi olmuştur.

O güne kadar feodal değerlerle haşır-neşir olan Türk insanı, burjuva değerleriyle tanışmaya başlamış ve gelen yardımların da etkisiyle hızlı bir (kırdan kente) göç hareketine katılmıştır. 1960-1990 arası Soğuk Savaş olarak nitelenen ve kimin kârlı çıktığı belli olan süreç, Sosyalist Bloğun dağılmasını ve Burjuva değerlerini ve kapitalist dünyayı temsil eden ABD'nin rakipsiz kalmasına neden olmuştur. 1980'lerden başlayıp günümüze kadar devam eden İletişim-Bilişim Devrimi (**Üçüncü Küreselleşme**²) süreci (Bilgi Toplumu), "artı değeri"ni artırmak isteyen çokuluslu şirketlerin ve onlara tabi güçlerin tetiklemesiyle başlamıştır. Geniş anlamda kitlelere fayda sağlayan bu süreç, günümüze dek Dünya'yı tam anlamıyla egemenliği altına almak isteyen ve Tek Dünya Devleti'ni arzulayan kapitalist güçlerin temsilcisi "çok uluslu şirketlerin" dizaynıdır. Bu güçlerin görünen yüzü de ABD önderliğindeki Batı Dünyası'dır.

1990 sonrası yöntemini değiştiren kapitalist bloğun temsilcisi Batı Dünyası, daha önceden sıcak çatışma yoluyla zapt ettiği ülkeleri başka yollarla hâkimiyet altına almaya çalışmıştır. Artık ülkelere gerekli olmadıkça doğrudan askeri müdahalede bulunulmamalı, bunun yerine o ülkelerde kurulacak sivil toplum örgütleriyle, kurumlarla, üniversitelerle hatta siyasi oluşumlarla kendine bağlı işbirlikçiler oluşturulmalıdır. Soros Vakıfları bunun tipik örneğini teşkil etmektedir.

Bizans, Beylikler, Selçuklu, Osmanlı döneminden günümüze Asia Minor (Küçük Asya) olarak nitelenen Anadolu, 1000 yıllık bir yürüyüşün ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla başka bir nitelik kazanmıştır. Can alıcı noktalardan birisi de Osmanlı gibi muazzam bir oluşumun günümüz değer yargılarıyla yorumlanmasıdır. Dünya hâkimiyet terazisini uzunca bir süre domine eden Osmanlı Devleti'nin değişen dengelere ayak uyduramaması ve süreci iyi analiz edememesi bitmeyen Doğu-Batı çatışmasının "Şark Meselesi" adını almasını sağlamıştır. Bu çerçevede Türk ve Anadolu

² 1970'den günümüze kadar uzanan süreci kapsar. 1970'lerde Çokuluslu Şirketlerin hâkimiyeti, 1980'lerde İletişim Devriminin başlaması, 1990'larda Batı'nın rakibinin kalmamasıyla simgelenir. *Postmodern Küreselleşme* olarak da tarif edilebilir.

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 2 (Haziran 2019)

halklarının Batı dünyasındaki algısı, “**Bitmeyen Doğu-Batı Çatışması**” kavramı içerisinde değerlendirilmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla “Bitmeyen Doğu-Batı Çatışması” farklı bir boyut kazanmıştır. Günümüzde sosyolojik ve tarihi çelişkilerine yanıt bulamayan çoğu insanın bilinçli veya bilinçsiz sorguladığı bu süreç Türkiye’nin Yeni Jeopolitiği’nin başladığı tarihtir (1923). Bu süreç için kimileri Batı Dünyası’na kurgulanmış, hatta “bu ülke Batılılarca kurdurulmuştur” demektedir. Kimileri ise “20. Yüzyılda Batı Dünyası’na atılmış bir tokattır” görüşünü savunmaktadır.

Rejim sorununu çözemeyen, sosyo-kültürel-ekonomik ve tarihî dönüşümünü bir türlü gerçekleştiremeyen Türkiye, Doğu ve Batı dünyaları arasında sıkışıp kalmıştır. Coğrafi anlamda da kültürel, dinî, ekonomik ve siyasi güçler arasında bin yıllardır geçiş noktası olan Türkiye, bunun sancısını geçmişte yaşamış, günümüzde de şiddetle yaşamaktadır.

Kimileri farklı yorumlasa da, biz Asyavî, başka bir deyişle Doğulu bir toplumuz, Doğu Dünyası’na aitiz. Batı Dünyası’nın ilerletici-geliştirici unsurlarını kendisine adapte etmeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti, bu süreci de iyi okuyamamış, Atatürk liderliğindeki hareket, laik-anti laik tartışması çerçevesinde ve daha acısı “din düşmanlığı” şeklinde algılanmıştır. İlginç olan Cumhuriyetin, kurucusunun ve kurucularının peşinden gittiğini belirtenlerin de kendi halkının sosyolojik-kültürel ve tarihî analizini sağlıklı bir şekilde yapamamış olmasıdır.

Batı Dünyası’nın bizleri bu jeopolitik-jeostratejik coğrafyada kendi halimize bırakmayacağı aşîkârdır. Tarihî ve sosyolojik gerçekler dikkate alındığında üretim-tüketim çarkı içerisinde dünyaya yön vermek isteyen güçlerin (Kapitalist Blok = Çokuluslu Şirketler) iyi analiz edilmesi, bilinmesi ve nasıl hareket ettiğinin, edeceğinin sorgulanması gerekmektedir.

İnancın, ırkın ve geniş fikir dünyasının çok renkli olduğu bu coğrafyada, Batılı güçlerce dayatılan stratejik-jeopolitik-ekonomik vb. kuramların, teorilerin, projelerin iyi sorgulanması ve çözümlenmesi gerekmektedir.

İnanç, ırk ve mezhep eksenindeki söylemlerin yanıt ve çözüm bulacağı mekanizma, Anadolu insanının zihni ve vicdanıdır. Sözünü ettiğimiz insan, “başkaları için de bir diyeceği olan”, “yârin yanağından gayrısını” paylaşandır.

YARARLANILAN ve ÖNERİLEN KAYNAKLAR

Erinç, S., “Türkiye: İnsan ve Ortam”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 18-19, s.1-33, 1973.

Flaischlen, C., “Güneşin Olsun Gönünde”,

<https://siirantolojim.wordpress.com/2012/07/08/gunesin-olsun-gonlunde-2/>

Gülersoy, A. E., “Şark-Garp Ekseninde Jeopolitik Oyunlar ve Ermeni Sorunu”, Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi, Cilt 4, Sayı 20, s. 62-66, 2005.

Günel, K., Siyasî Coğrafya, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2002.

Hacısalihoglu, İ. Y., Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2001.

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 2 (Haziran 2019)

İlhan, A., “Hürriyet ve İstiklâl Bizim Karakterimizdir”, 10. İzmir Kitap Fuarı (9-17 Nisan 2005) Etkinlikleri Çerçevesinde Düzenlenen Söyleşi, 16 Nisan 2005.

Karabağ, S., Mekânın Siyasallaşması, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

Korkmaz, E., Şeyh Bedrettin ve Varidat, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007.

Lacoste, Y., Büyük Oyunu Anlamak, Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi, NTV Yayınları, İstanbul, 2008.

McNeill, W. H., Dünya Tarihi (Çev. Alâeddin Şenel), İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Oran, B., Küreselleşme ve Azınlıklar, İmaj Yayınevi, Ankara, 2000.

Tarakçı, N., Devlet Adamlığı Bilimi: Jeopolitik ve Jeostrateji, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003a.

Tarakçı, N., Türkiye ve Dünya Üzerine Jeopolitik Analizler, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003b.

Vurmay, H. M., “Bitmeyen Doğu-Batı Çatışması”, Cumhuriyet Strateji, Cumhuriyet Gazetesi Eki, 2005, Yıl 1, Sayı: 39, s. 16.